

تحلیلی بر دستاوردهای سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران

محمد سلطانی^۱، سارا اسدی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۵

چکیده

انقلاب اسلامی ایران با پیروزی خود در سال ۱۳۵۷، از زمان آغاز شکل‌گیری در گذر زمان در طی چهاردهه، دستاوردهای فراوانی را در حوزه‌های مختلف، با خود به‌همراه داشته است. این دستاوردها در سطح داخلی و ملی و همچنین در سطح خارج از مرزهای ملی ملموس و قابل توجه می‌باشد. سوالی که در این مقاله مطرح می‌باشد عبارت است از اینکه جمهوری اسلامی ایران دارای چه دستاوردهای سیاسی و نظامی از زمان شکل‌گیری تا به امروز بوده است؟ به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران دارای دستاوردهای سیاسی چون، حمایت از مسلمانان و مستضعفین جهان که از اندیشه دینی و هویت شیعی ایرانیان نشئت می‌گیرد می‌باشد. همچنین این هویت اسلامی و شیعی باعث حمایت از گروه‌های مقاومت در حمایت از مسلمانان تحت سلطه جهان گردیده و در سطح داخلی و خارجی عاملی شده تا استقلال سیاسی خود را نیز به دور از هرگونه سلطه حفظ نماید. ناگفته نماند که جنگ تحمیلی ایران با رژیم بعث عراق نیز در خودکفایی نظامی و به‌طور کلی دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران مثمر ثمر بوده است. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع اینترنتی و کتابخانه‌ای به بررسی دستاوردهای سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران به‌طور کلی پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: انقلاب اسلامی ایران، دستاورد، خودکفایی، استقلال سیاسی

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران از زمان آغاز تولد خود دستاوردهای عظیمی در حوزه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی اجتماعی و نظامی داشته است. این دستاوردها در حوزه‌های سیاسی و نظامی قابل بررسی می‌باشد. سؤال اصلی این مقاله این موضوع است که جمهوری اسلامی ایران دارای چه دستاوردهای سیاسی و نظامی طی چهار دهه از عمر خود بوده است؟ هدف از نگارش این پژوهش یافتن دستاوردهای سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. ارزش این پژوهش نیز به این موضوع برمی‌گردد که اگر ما بتوانیم دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران را بشناسیم، می‌توانیم به یک اعتمادبه‌نفس و خودباوری در راستای پیشرفت بیشتر برسیم و با بررسی دستاوردها کارهای انجام‌نشده را انجام و آن دستاوردها را تکمیل نماییم. در این مقاله ما در ابتدا با بررسی دستاوردهای سیاسی انقلاب اسلامی چون حمایت از مستضعفین و مسلمانان جهان، حمایت از محور مقاومت و استقلال سیاسی، همچنین نگاهی نیز به دستاوردهای نظامی انقلاب اسلامی ایران داشته‌ایم و دستاوردهای سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران را به صورت کلان مورد بررسی قرار داده‌ایم.

پیشینه پژوهش

در مقاله فرازی (۱۳۸۳)، تحت عنوان: «دستاوردهای انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی^(ره)» با پرداختن به دستاوردهای انقلاب اسلامی به‌خصوص سپاه پاسداران به‌صورت مستقیم از بیانات بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی^(ره) استفاده کرده‌اند. این مقاله به استقلال سیاسی و حمایت از مستضعفان نگاهی گذرا داشته و در مورد دستاوردهای نظامی انقلاب اسلامی سخنی به میان نیاورده است.

در مقاله شجاعیان (۱۳۹۶)، تحت عنوان: «نتایج سیاسی انقلاب اسلامی ایران» به بررسی نتایج و دستاوردهای سیاسی انقلاب اسلامی ایران پرداخته و قائل به دویژگی برای نتایج سیاسی انقلاب اسلامی می‌باشد. اول این موضوع که این دستاوردها در پس از انقلاب نهادینه شده‌اند و دوم الهام‌بخشی این دستاوردها برای همه کشورهای مسلمان. این مقاله بر این فرضیه است که مهم‌ترین نتایج سیاسی انقلاب اسلامی شامل استقلال سیاسی ایجاد نهاد سیاسی جدید مردم‌سالاری دینی وحدت‌گرایی در جهان اسلام است و معتقد است که انقلاب اسلامی سبب‌شده رهبری دینی

و سیاسی آمیخته و احیای پدیده‌ای گردد که در صدر اسلام و دوران پیامبر وجود داشته است. این مقاله دستاوردهای سیاسی را به‌طور کلی مورد بررسی قرار داده اما در مورد دستاوردهای سیاسی چون حمایت از گروه‌های مقاومت در مقابل سلطه‌جویی سلطه خارجی و حمایت از مستضعفین و مسلمانان جهان سخنی به میان نیاورده و به استقلال سیاسی داخلی اکتفا نموده که ما در این مقاله علاوه بر دستاوردهای سیاسی (و نظامی) به استقلال سیاسی، حمایت از مسلمانان جهان و گروه‌های مقاومت نیز پرداخته‌ایم.

در مقاله «تبیین دستاوردهای انقلاب اسلامی در گام دوم انقلاب بر اساس ابعاد حیات طیبه» (۱۴۰۰)، نویسنده خانم موسوی به تبیین و بررسی کیفی دستاوردهای انقلاب اسلامی در گام دوم انقلاب اسلامی پرداخته است. نویسنده در مرحله اول دستاوردهای انقلاب اسلامی از گام دوم را در هشت بخش مختلف مورد بررسی قرار داده است، این هشت حوزه شامل: حوزه‌های اعتقادی، اخلاقی، دینی، علمی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و درنهایت حوزه ارزشی متناسب با ابعاد حیات طیبه می‌باشد. همچنین نویسنده با توجه به مبانی اساسی تربیت در پنج حوزه هستی‌شناختی، انسان‌شناختی، معرفت‌شناختی و درنهایت ارزش‌شناختی و دین‌شناختی گام دوم انقلاب را در حوزه‌های مذکور مورد بررسی قرار داده است. نویسنده توجه ویژه خود را به عوامل معنوی یادشده چون ارزش‌ها گذاشته و نگاهی نیز بر دستاوردهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران داشته است. اما در خصوص دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی سخنی به میان نیاورده است.

در مقاله «دستاوردهای انقلاب اسلامی بر مبنای گام دوم و رسالت دانشگاه فنی حرفه‌ای» (۱۳۹۹) در آن نویسنده معتقد است مهم‌ترین و اولین دستاورد انقلاب، بعد سیاسی آن است که شامل استقلال سیاسی رهایی از وابستگی و تشکل نظام اسلامی است. نویسنده همچنین اعتقاد دارد انقلاب اسلامی ایران در حوزه‌های اقتصادی فرهنگی و اجتماعی نیز دستاوردهای بسیار گسترده و غیرقابل مقایسه‌ای با زمان قبل از انقلاب داشته است. درنهایت این نویسنده در مقاله مذکور به این نتیجه دست‌یافته است که رسالت دانشگاه فنی حرفه‌ای در تربیت نیروی انسانی متعهد جامعه بسیار قابل توجه و ملموس می‌باشد. نویسنده اعتقاد دارد دانش‌آموختگان دانشگاه فنی حرفه‌ای به‌عنوان سرمایه‌های انسانی تخصصی و مهارتی در حوزه فنی و حرفه‌ای در تحقق عملی کردن دستاوردهای انقلاب اسلامی بسیار می‌توانند پیشگام باشند. این مقاله (دستاوردهای

انقلاب اسلامی بر مبنای گام دوم و رسالت دانشگاه فنی حرفه‌ای) نیز دستاوردهای علمی انقلاب اسلامی را مرکز توجه خویش قرار داده‌است.

اگر بخواهیم نوآوری کار خویش را در مقاله خود بیان نماییم باید اذعان داشت، اکثر مقالات بیان‌شده به دستاوردهای علمی و اجتماعی جمهوری اسلامی محدود شده و برخی دیگر نگاهی گذرا به دستاوردهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران داشته‌اند. درحالی‌که این مقاله بایان مستقیم دستاوردهای مهم سیاسی و همچنین دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران، دو طیف مهم و برجسته دستاوردهای ایران اسلامی را مورد بررسی قرار داده است.

۱. دستاوردهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۱.۱. حمایت از مستضعفین در مقابل سلطه‌گران جهانی

به‌طور کلی می‌توان گفت بنیان‌های اساسی تفکر بیداری اسلامی مقابله با هرگونه سلطه و حمایت از مستضعفان جهان می‌باشد. تأثیر این بیداری اسلامی را در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به‌طور ملموس شاهد و ناظر هستیم. به‌عنوان مثال می‌توان به مقدمه قانون اساسی که در خصوص شیوه حکومت در اسلام است اشاره کرد.^۱ در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز حمایت از مستضعفین جهان به‌عنوان یک وظیفه الزامی برای جمهوری اسلامی ایران یاد شده است (جواهری، ۱۳۹۸: ۱۴۵).

در تعریف مفهوم مستضعف می‌توان گفت هر فردی که در اثر استکبار ضعیف شمرده شده است که البته این ظلم و استکبار می‌تواند جنبه‌های اسراف، غضب، فساد و ... نیز داشته باشد. این ظلم مانع از رشد و نمو توانایی‌های فرد یاد شده نیز می‌گردد (جواهری، ۱۳۹۸: ۱۴۶). به‌طور کلی می‌توان گفت فرد مستکبر با حس تکبر و قدرت خود، یک نوع حس برتری نسبت به دیگران دارد و چنان فکر می‌کند که دیگران بایستی تحت امر او باشند (دارا و بابایی، ۱۳۹۸: ۴۲). به عقیده امام خمینی^(ره) سیاست شیطان‌ی برخی از کارگزاران سیاست خارجی کشورهای مسلمان و غیرمسلمان باعث‌وبانی گرفتاری و تحت ظلم قرار گرفتن این ملل مسلمان شده است. ایشان

۱. قانون اساسی با توجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند، به‌ویژه در گسترش روابط با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردم می‌کوشد تا راه تشکیل امت واحده جهانی را هموار کند و استمرار مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان قوام یابد.

همچنین به دنبال ایجاد یک فرصت جهت آزادی ملت‌ها از ظلم مستکبران جهان بودند. ایشان تأکید داشته‌اند که حکومت در اسلام تسلط یک گروه بر سایر افراد جامعه نیست، همچنین در مورد حکومت اسلامی تأکید داشته‌اند که حکومت در اسلام تسلط یک گروه بر سایر افراد جامعه نمی‌باشد (دارا و بابایی، ۱۳۹۸: ۴۵).

نظام جمهوری اسلامی ایران نیز بیانات بنیان‌گذار انقلاب اسلامی را سرلوحه مسیر خود قرار داده است. امام خمینی^(ره) بر نقش و اهمیت محرومان در تشکیل نظام اسلامی تأکیدی صریح و برجسته‌ای داشته‌اند و در این باره می‌فرمایند که طبقه مستضعف جایگاه ویژه‌ای نسبت به طبقه مرفه برای ایشان دارد (دارا و بابایی، ۱۳۹۸: ۵۰). اولویت اساسی جمهوری اسلامی ایران حمایت از ارزش‌های معنوی می‌باشد، این موضوع در حوزه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز تأثیر برجسته خود را به نمایش گذاشته است. مسئولیت در برابر مسلمانان جهان را به‌عنوان یک مسئولیت فراملی می‌توان از آن یادکرد که ریشه‌هایی در هویت و عقاید اسلام و تشیع ایرانیان دارد و این اولویت معنوی باعث احساس مسئولیت و وظیفه در برابر سایر مسلمانان جهان گردیده است (Mohammad Nia, 2012: 38). این نقش برجسته و پررنگ هویت اسلامی که در نتیجه پیشینه تاریخی اسلامی و تشیع شکل‌گرفته است عاملی شده تا ایران اسلامی در اصول سیاست خارجی خود حمایت و حفاظت از هویت و همچنین پیگیری هنجارهای اخلاقی عقیدتی و معنوی را از اصول و اولویت‌های اصلی خود قرار دهد (Mohammad Nia, 2012: 30).

در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز، این اولویت ارزشی و معنوی که ریشه در هویت و فرهنگ اسلامی تشیع ایرانیان دارد تأثیر برجسته خود را گذاشته است. در اصل ۱۵۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دفاع و حمایت از حقوق همه مسلمانان جهان که به بخش فراملی اشاره دارد و عدم پذیرش هر هرگونه سلطه‌گری قدرت‌های بزرگ، بیانگر تأثیرپذیری ریشه‌های عمیق فرهنگ و هویت اسلامی در اندیشه و گفتمان و به‌طور کلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است (Mohammad Nia, 2012: 39).

ایستادن در مقابل زورگویی مستکبران در اندیشه امام خمینی^(ره) نیز برجسته است. ایشان با تأکید بر اینکه مقصد و هدف اصلی سیاسی اجتماعی اسلام، صورت‌بندی عدالت اجتماعی می‌باشد، ایجاد این احساس مسئولیت و وظیفه را نتیجه این هدف متعالی در میان مسلمانان می‌دانند تا علیه استبداد مستکبران و در حمایت از مستضعفان ایستاده و از حقوق ملت تحت سلطه

دفاع به عمل آورند (Nosratpanah, Bakhshi, 2018:63) ایشان همچنین با تأکیدی که بر روایات ائمه (سلام‌الله‌علیها) دارند بر مسئولیت همه مسلمانان در برابر حقوق مستضعفان و محرومان تأکید می‌ورزند و از هرگونه چشم‌پوشی و بی‌خیالی نسبت به مظلومان ملت مسلمان را برحذر می‌دارند. (Nosratpanah, Bakhshi, 2018:64)

به‌طورکلی می‌توان گفت هدف اصلی و از اصول اساسی برای جمهوری اسلامی ایران ایستادن در مقابل سلطه‌گران زیاده‌خواه می‌باشد که حقوق محرومان را در زیر پای خود گذاشته‌اند. از آنجایی که انقلاب اسلامی ریشه در هویت اسلامی و فرهنگی مردم مسلمان ایران دارد به توصیه قرآن مبنی بر عدم ظلم و ظلم‌پذیری گوش فراداده و آن را سرلوحه کار خود چه در تصمیمات داخلی و چه در تصمیمات خارجی و فراملی قرار داده‌اند. (Pars today site, 2018:1-4)

۱. ۲. حمایت از گروه‌های مقاومت در برابر سلطه جهانی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ایران اسلامی به‌عنوان مدلی جدید از حکومت یعنی اسلام سیاسی برجسته شد با توجه به این که ایران اسلامی بعد از انقلاب به هسته و کانون مرکزی اسلام سیاسی تبدیل شده بود توجه ملل اسلامی بخصوص ملل مستضعف جهان همچون فلسطین به ایران معطوف شد. در نتیجه چشم امید این کشور به ایران اسلامی برای دفاع از حقوق خودشان شکل گرفت (سادات، ۱۳۹۴: ۹۹).

مسئولیت ایجادشده برای جمهوری اسلامی ایران به دلیل اولویت حمایت از محرومان و مستضعفان و مسلمانان جهان عاملی شد تا جمهوری اسلامی ایران ارزش‌ها و منافع معنوی خود را بر منافع مادی خود اولویت بخشد و به‌عنوان یک مسئولیت دینی حمایت از گروه‌های مقاومت را در راستای مبارزه با سلطه‌گران زیاده‌خواه دنبال کند (سادات، ۱۳۹۴: ۸۵).

علاوه بر آن از مواردی که در فقه اسلامی به آن الزام شده است می‌توان به دفاع از سرزمین‌های اسلامی اشاره کرد آیات و احادیث جوامع اسلامی را به‌مانند یک پیکر تشبیه کرده است و بر هر مسلمانی حفاظت از سرزمین‌های اسلامی در مقابل بیگانگان را واجب دانسته است. در احادیث که مورد توافق شیعه و سنی نیز می‌باشد مسلمانان را به یاری و پشتیبانی یکدیگر سفارش نموده است. امام خمینی^(ره) نیز در جمع اعضای شورای مرکزی حزب‌الله بر دفاع از مسلمانان و حفاظت از نوامیس آن‌ها تأکید فرمودند. ایشان اعتقاد داشتند برای فریادرسی مسلمانان به‌ویژه مسلمانان

فلسطین و لبنان که تحت ظلم رژیم صهیونیستی قرار دارند بایستی آماده شد تا بتوان به فریادرسی آن‌ها شتافت (محمدی، ۱۳۸۵: ۴-۱).

همانند امر فقهی یادشده، در حقوق بین‌الملل این واکنش در برابر ظلم تحت عنوان دفاع مشروع یادشده است که در صورت حمله نظامی به اعضای سازمان ملل متحد اعضاء حق دارند در برابر این تجاوز واکنش نشان داده و از خود دفاع نمایند. دفاع مشروع در چارچوب نظامی قابل اجرا بوده و به هیچ‌یک از اصول منشور خدشه‌ای وارد نمی‌کند. دفاع مشروع دسته‌جمعی یا غیره دسته‌جمعی بایستی به شورای امنیت گزارش داده شود، همچنین ذکر این نکته لازم است که دفع تجاوز و دفاع مشروع در برابر یک تجاوز بایستی دقیقاً متناسب با آن تجاوز باشد (محمدی، ۱۳۸۵: ۵).

حمایت و حفاظت از نیروهای فلسطینی و لبنانی نیز طبق عرف و حقوق بین‌الملل از نظر قانون بین‌الملل و همچنین شرع اسلام از مشروعیت برخوردار است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز حمایت از همه مسلمانان به‌عنوان یک وظیفه شرعی تلقی شده و در کشور ما به‌عنوان یک مسئولیت بر گردن مسلمانان شناخته می‌شود، چراکه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر اساس دین مبین اسلام برنامه‌ریزی و تدوین گردیده است (محمدی، ۱۳۸۵: ۵-۱).

به‌طورکلی حمایت از گروه‌های مقاومت به‌عنوان امری شرعی و قانونی در قانون اساسی کشور اسلامی ایران نهادینه شده است. همین امر باعث شده تا جهت‌گیری سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز به سمت حمایت از محور مقاومت سوق داده شود (محمدی، ۱۳۸۵: ۶-۱).

سخنان بنیان‌گذار انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی^(ره) بیانگر و مصداق حمایت از ملت فلسطین می‌باشد. ایشان علاوه بر اشاره بر ملت فلسطین بر مسئولیت همه مسلمانان در حمایت از محرومان تأکید داشته‌اند. گروه‌های مقاومت فلسطین نیز با سخنان امام خمینی^(ره) انرژی مضاعف و تازه‌ای یافتند. تا قبل از انقلاب اسلامی آن‌ها ناامید از هرگونه کمک و یاری بودند، درواقع با پیروزی انقلاب اسلامی ایران یک نور امیدی برای گروه‌های مقاومت شکل گرفت (سادات، ۱۳۹۴: ۸۶-۸۵).

کشور سوریه از جمله کشورهای عربی می‌باشد که ایران اسلامی با آن هم‌گرایی بیشتری نسبت به دیگر کشورهای عربی دارد. این کشور در جنگ تحمیلی در تأمین سلاح‌های ایران کمک شایانی را به ایران اسلامی کرد. وجود تهدیدها و منافع مشترک دو طرف را بیش‌ازپیش به یکدیگر نزدیک

ساخت، سوریه از دید غرب یک متحد راهبردی برای جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌گردد. این کشورها یعنی ایران و سوریه ضمن اتحاد با یکدیگر یک محور مقاومت تمام‌عیار را تشکیل دادند، حمایت از رژیم صهیونیستی از اولویت‌های تصمیم‌گیری آمریکایی‌ها می‌باشد. (ادمی، کشاورز، مقدم، ۱۳۹۴: ۶-۷).

آمریکایی‌ها جمهوری اسلامی ایران را به‌عنوان تهدیدی جدی برای ادامه بقای رژیم صهیونیستی می‌دانند، چراکه ایران اسلامی به تجهیز نیروهای مقاومت علیه این رژیم پرداخته و حمایت از محور مقاومت چه از نظر مادی و از چه از نظر معنوی جزو وظایف اصلی و دینی خود تلقی می‌کند. سوریه یک نقطه عطف و یک مسیر اصلی برای ایران اسلامی می‌باشد، چراکه از طریق این کشور حزب‌الله لبنان و به‌طور کلی محور مقاومت تجهیز می‌گردد (ادمی، کشاورز، مقدم، ۱۳۹۴: ۶-۷). ایران اسلامی همواره کوشیده است در برابر ظلمی که علیه محرومان و مسلمانان جهان صورت می‌گیرد ایستادگی کند، چراکه این موضوع از اساسی‌ترین اصول و مکتب فکری خود که همان اسلام تشیع است الهام می‌گیرد.

۱.۳. استقلال سیاسی

اگر بخواهیم از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران سخن بگوییم یکی از مهم‌ترین آثار و نتایج برآمده و حاصل از انقلاب اسلامی ایران، استقلال سیاسی آنچه در حوزه داخلی و چه در حوزه خارجی می‌باشد. استقلال سیاسی به این معنا که ایران اسلامی دیگر همانند گذشته، سیاست‌های دیکته شده‌ای را اجرا نمی‌کند بلکه تصمیمات اصلی برای نیل به هدف خود را خود تعیین می‌کند نه به شکل مستقیم یا غیرمستقیم توسط نیروی خارجی (شجاعیان، ۱۳۹۶: ۱۱).

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و دخالت مستقیم قدرت‌های خارجی در تعیین سرنوشت ملت ایران تأثیر بسیاری گذاشت. وقوع این کودتا در دوره پهلوی دوم باعث شد تا محمدرضا شاه پهلوی نجات خود را مدیون دو قدرت خارجی آمریکا و انگلیس بداند و به‌طور کلی سیاست‌های مشخص آن‌ها را در کشور اجرا و صورت‌بندی کند. تا در نهایت تصمیمات اساسی کشور تحت تأثیر مستقیم این قدرت‌ها قرار گیرد. سیاست نه شرقی نه غربی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران گواه تغییر اساسی رویکرد جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب می‌باشد (شجاعیان، ۱۳۹۶: ۱۲).

استقلال سیاسی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بیانات بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی^(ره) برجسته است. ایشان با تأکید بر اینکه ایران اسلامی به برکت ایمان قوی خود و تعهد به اسلام که توسط اکثریت جامعه حاصل شده عامل اصلی شده تا دست قدرت‌های زیاده‌خواه قطع شود و دست آن‌ها از دخالت‌های مستقیم و غیرمستقیم کوتاه گردد (فرازی، ۱۳۸۳: ۱۱۱-۱۱۸).

ایشان در سخنرانی‌های خویش همچنین بر تأثیر بالقوه ملت ایران در شکستن ابهت قدرت‌های بزرگ نیز اشاره داشته‌اند. ایشان تسخیر لانه جاسوسی را یک حرکتی بزرگ در شکستن ابهت این قدرت‌ها می‌دانند. ایشان همچنین در سخنان شیوای خویش از حق تعیین سرنوشت بدون هیچ تحمیل خارجی اشاره داشتند و باز شدن فضای اندیشه و انتقاد در فضای داخلی را از جمله دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران دانسته‌اند (فرازی، ۱۳۸۳: ۱۱۱-۱۱۸). شکل‌گیری و ظهور رژیم پهلوی با دخالت‌های مستقیم و آشکار انگلیس و آمریکا به ترتیب در سال‌های ۱۲۹۹ (پهلوی اول) و ۱۳۳۲ (پهلوی دوم) ملموس و برجسته می‌باشد. پهلوی اول و دوم حکومت خود را مدیون عوامل خارجی چون انگلیس و آمریکا می‌دانستند، این امر باعث وابستگی رژیم پهلوی اول و دوم و مطیع امر بودن این حکومت به کشورهای مذکور شده بود. پیروزی انقلاب اسلامی ایران این وابستگی و بند را نه تنها به غرب بلکه به شرق نیز گسست و با آنکه دشمنی‌های بسیاری علیه نظام تازه تأسیس جمهوری اسلامی ایران انجام شد اما با قدرت اتحاد مردم توانست یک نظام سیاسی جدید با مدلی جدید را به عرصه ظهور برساند (شجاعیان، ۱۳۹۶: ۱۱-۱۳). سقوط نظام پهلوی دوم به دغدغه جامعه مبنی بر دفع ظلم و استبداد جامعه عمل پوشانید. این استقلال سیاسی را در قانون اساسی کشورمان شاهد و ناظر هستیم، همین امر عاملی برای درگیری جمهوری اسلامی ایران با ایالات متحد آمریکا از زمان شکل‌گیری تا به امروز شده است (شجاعیان، ۱۳۹۶: ۱۱-۱۳).

از دیگر دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران می‌توان به ایجاد یک حکومت بر اساس مردم‌سالاری دینی اشاره کرد مردم در نظام مردم‌سالاری دینی به‌عنوان کانون توجه نظام جمهوری اسلامی قرار داشته و مشارکت سیاسی و اجتماعی تعیین‌کننده اصلی مسیر کشور خواهد بود. پس از انقلاب اسلامی کارگزاران سیاست خارجی حق تعیین سرنوشت مردم را به در کنار استقرار حکومت دینی به رسمیت شناختند. به زبان ساده‌تر این حکومت دینی بر اساس و پایه رأی و رضایت مستقیم مردم شکل و انسجام یافته است. بالعکس حکومت تمرکزگرای پهلوی که اراده

ملت به شکلی به حاشیه رانده شده بود. لازم به ذکر است مشارکت سیاسی به مشارکت مردم محدود نشده و این مشارکت در شکل احزاب نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی خود را نمایان ساخته است (قربی، ۱۳۹۷: ۱-۲). در این قسمت با برخی از دستاوردهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران آشنا گشتیم در ادامه مروری بر دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران خواهیم داشت.

۲. دستاوردهای نظامی، خودکفایی در بخش صنایع دفاعی

ایران در دوره پهلوی دوم که تحت نفوذ غرب به‌ویژه ایالات متحده آمریکا قرار داشت، در آن مقطع زمانی که افزایش قیمت نفت عاملی شده تا بودجه ایران زمان پهلوی دوم یعنی محمد رضاشاه پهلوی افزایش یابد، تمرکز انبوه این سرمایه‌بر سلاح‌های پیچیده معطوف گردید. اکثریت به‌اتفاق این سلاح‌ها نیز از طریق ایالات متحده آمریکا وارد ایران می‌شد به‌گونه‌ای که پول حاصل از درآمد منابع طبیعی کشور ایران به کشور آمریکا برای دریافت سلاح سرازیر می‌شد. این سرمایه‌ها فقط به واردکردن سلاح‌ها ختم نمی‌شد، مستشاران آمریکایی و تکنسین‌های آن‌ها با هزینه‌های گزافی به ایران وارد می‌شدند (وزیری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰).

پس از انقلاب اسلامی ایران، جمهوری اسلامی با توجه به تحریم‌های فزاینده از سوی کشورهای غرب بخصوص آمریکا، و ازهم‌پاشیدگی ناشی از تحولات انقلاب روبرو بود. در کنار همه مشکلات یادشده بحران جنگ تحمیلی نیز بدان افزوده شد و ایران اسلامی را در شرایط دشواری قرارداد. با همه این مشکلات پس از انقلاب اسلامی ما شاهد تغییرات و پیشرفت‌های چشمگیری در حوزه دفاعی و امنیتی بوده‌ایم، اقتضانات جهانی عاملی شد تا پس از پیروزی انقلاب اسلامی دشمن‌های جدیدی درصدد از بین بردن بقای انقلاب جوان ایران‌گردند و همین عامل باعث صورت‌بندی جدیدی از شکل ارتش شد، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایجاد گشت و در حین جنگ تحمیلی شاهد تشکیل بسیج مردمی بوده‌ایم. جنگ تحمیلی بر بسیج مردم ایران بیش‌ازپیش دامن زد (وزیری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴-۱۵).

به‌طورکلی بعد از انقلاب اسلامی، ایران اسلامی به سمت رویکردی بانام خودکفایی در حوزه نظامی سوق داده شد. جنگ تحمیلی رژیم بعث عراق علیه ایران نیز بر نیاز تولید سلاح بیش‌ازپیش افزود. این رشد تقاضای سلاح برای جنگ عاملی شد تا کارخانه‌های اسلحه‌سازی بیشتر ایجاد

گردد تا بتواند پاسخگوی این نیاز گسترده باشد. جنگ تحمیلی بر بسیج عمومی برای تولید سلاح نیز دامن زد (وزیری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷-۱۶).

رهبر انقلاب اسلامی ایران نیز در سخنرانی خود با تأکید افزایش قدرت نظامی و حق مسلم جمهوری اسلامی ایران در راستای افزایش قدرت نظامی خود بر موضوع پیشرفت قدرت نظامی تأکید بسیار داشته‌اند. راهنمایی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در ایجاد پویایی و حرکت به سمت خودکفایی بسیار مثمر ثمر بوده است. (Iranpres, 2020: 1)

مقام معظم رهبری در سخنان شیوای خود بر خودکفایی به‌خصوص در بخش نظامی تأکید بسیار فرمودند ایشان حتی با استفاده از واژه جهاد خودکفایی بر بار معنایی خودکفایی در بخش نظامی افزوده‌اند. ایشان در سخنرانی بهمن‌ماه سال ۱۳۸۲ در جمعی از فرماندهان و کارکنان نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران اذعان داشتند: «اگر قطعه‌ای از جنگنده‌هایی که امروز شما دارید خراب می‌شد آن را داخل هواپیما می‌گذاشتند و برای تعمیر به آمریکا می‌بردند و برمی‌گرداندند و اجازه نمی‌دادند این قطعه در ایران باز شود و مهندس و صنعت‌گر نظامی ایرانی اصلاً بدانند درون این قطعه چیست. امروز خود شما هواپیما می‌سازید و آن را به پرواز درمی‌آورید، اوایل جنگ وقتی گفتند فلان قطعه را نداریم ما عزا می‌گرفتیم و می‌ماندیم آن را از کجا بیاوریم اما امروز قطعات را خود شما می‌سازید. اولین نقطه در ارتش که جهاد خودکفایی را به‌وجود آورد نیروی هوایی بود حدود سال ۱۳۶۰ این‌ها جهاد خودکفایی را به‌وجود آوردند بعد خبرش را به ما دادند و ما هم این سازمان را در کل ارتش ایجاد کردیم بنابراین نیروی هوایی می‌تواند شما جوان‌ها هم می‌توانید». (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۴: ۱-۴)

امام خمینی (ره) بنیان‌گذار انقلاب اسلامی ایران استقلال کشور را نیز درگرو خودکفایی می‌دانستند. ناگفته نماند که ایشان بر لزوم استفاده از علوم جدید و فراگیری آن در راستای پیشرفت هم تأکید بسیار ورزیدند. (تفرشی و شفقت، ۱۳۹۶: ۶۲-۶۱). امام خمینی (ره) همچنین بر خودکفایی در بخش صنایع نظامی تأکید بسیاری داشتند، ایشان با تأکید و اشاره بر این موضوع که به‌جای استفاده از مستشاران خارجی بر توانایی نیروهای نظامی خود تکیه کنیم به خودباوری در این حوزه نیز اشاره داشته‌اند. ایشان خودباوری را نه‌تنها عاملی برای خودکفایی در بخش نظامی و دفاعی بلکه در تمام زمینه‌های علمی مؤثر می‌دانستند (تفرشی و شفقت، ۱۳۹۶: ۸۱).

به‌طور کلی هشت سال جنگ تحمیلی عاملی شد تا متخصصان حوزه نظامی جمهوری اسلامی ایران به سمت ابداع و نوآوری در بخش صنایع نظامی سوق داده شوند و در این مسیر ابداعات و مهندسی معکوس را به کار گرفته و حوزه نظامی را بیش‌ازپیش در راستای حفاظت از امنیت و اقتدار ملی قدرتمند کنند (شکوه، ۱۳۹۱: ۱۱۴).

از جمله دستاوردهای نظامی جمهوری اسلامی ایران، می‌توان به موشک دوربرد بالستیک (عماد) اشاره کرد. این موشک تمام ایرانی با دستان توانمند متخصصان صنایع هوافضای وزارت دفاع ساخته و پرداخته شده است. از جمله ویژگی‌های خاص موشک مذکور می‌توان به کنترل دقیق تا زمان برخورد به هدف اشاره کرد. این موشک امکان برخورد دقیق با هدف موردنظر را با دقت بالا فراهم آورده است (خبرگزاری صداوسیما، ۱۳۹۵: ۳).

از دیگر دستاوردهای مهم جمهوری اسلامی ایران نیز می‌توان به موشک کروز زمینی نیروی هوافضای سپاه پاسداران اشاره نمود. به‌طور کلی موشک‌های کروز از جمله موشک‌هایی می‌باشند که امکان ایجاد ضربات سخت را به هدف موردنظر فراهم می‌کند. موشک‌های کروز نیز خود به دودسته اصلی یعنی موشک‌های کروز جهت استفاده در زمین و موشک‌های کروز جهت استفاده در دریا تقسیم‌بندی می‌گردند. موشک کروز یا علی^(ع) به‌عنوان اولین موشک کروز در عملیات‌های زمینی می‌باشد. از ویژگی‌های مهم این موشک می‌توان به سکوی پرتاب زمین و همچنین قابلیت حمل و استفاده با نیروی هواگرد اشاره نمود (میر طاهر، ۱۴۰۱: ۳-۱).

همچنین می‌توان به ساخت پهپادهای بدون سرنشین راهبردی اشاره کرد. به‌طور کلی پهپادهای نظامی که میزان سنگینی آن‌ها حداکثر تا ششصد کیلوگرم می‌باشد جزو دسته پهپادهای راهبردی قرار می‌گیرند که جهت انجام عملیات‌های جنگی از آن‌ها استفاده می‌گردد. از جمله پهپادهای ایرانی می‌توان به شاهد ۱۲۹ که قدرت حمل موشک و ماندگاری یک روز در آسمان را دارا می‌باشد اشاره کرد. از دیگر نمونه‌های افتخارآمیز پهپادهای ایرانی نیز می‌توان به کمان ۲۲، یاسر، آرش، مهاجر ۶ و پهپاد صاعقه اشاره نمود (خبرگزاری فارس، ۱۴۰۱: ۱۰-۱).

این‌ها تنها بخشی از توانمندی‌های برجسته و دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در زمینه نظامی می‌باشد که به آن‌ها اشاره شد. جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های تولید تجهیزات نظامی بعد از جنگ تحمیلی توانسته است گام‌های مهمی بردارد و به سمت خودکفایی نظامی سوق یابد. این موضوع خود یک عامل بازدارنده برای قدرت‌های رقیب منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به حساب

می‌آید. افزایش قدرت نظامی ایران اسلامی باعث شده است تا قدرت‌های رقیب با محاسبه سود و زیان جنگ با جمهوری اسلامی ایران به این نتیجه دست یابند که هزینه جنگ با جمهوری اسلامی ایران به مراتب بیش‌ازپیش سود آن خواهد بود، همین مسائله عامل ایجاد یک بازدارندگی (با استفاده از سلاح‌های متعارف) توسط جمهوری اسلامی ایران در منطقه حساس خاورمیانه گشته است.

۳. نتیجه‌گیری

هویت اسلامی و شیعی ایرانیان عاملی شد تا درنهایت در سال ۱۳۵۷ انقلاب اسلامی ایران را به پیروزی برساند و تصمیمات و به‌طورکلی رویکرد کلی خود را بر پایه این هویت صورت‌بندی نمایند. ایران اسلامی همواره کوشیده است به وظایف شرعی و اخلاقی و دینی خود عمل کرده و هزینه آن را بپردازد. ایستادگی در مقابل سلطه‌گران جهانی و حمایت از مسلمانان جهان بخصوص مردم مسلمان فلسطین نمونه‌ای بارز و ملموس از این حمایت‌ها می‌باشد. مصداق دیگر حمایت از کشور سوریه در راستای تقویت محور مقاومت و در راستای حمایت از مردم مسلمان فلسطین و محور مقاومت از مسیر سوریه می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران با نفی هرگونه سلطه‌گری و یا سلطه‌پذیری با قدرت هرچه‌تمام‌تر در مقابل سلطه‌گری قدرت‌های زیاده‌خواه ایستاده و هزینه‌های زیادی را نیز در این راه مقدس پرداخت کرده است. ایران اسلامی با وجود تحریم‌ها و فشارهای بسیار از سوی قدرت‌های زیاده‌خواه طی چهاردهه مقاومت نه‌تنها بقای خود را حفظ کرده بلکه در مسیر خودکفایی در بخش نظامی نیز سوق داده‌شده است. پس از جنگ تحمیلی ایران اسلامی توانسته با استفاده از متخصصان نظامی خود به دستاوردهای بسیار مهمی در حوزه نظامی از جمله ساخت موشک دوربرد و یا ساخت پهپاد و امثال آن دست یابد و گام مؤثری در ایستادگی در مقابل زورگویی قدرت‌های زیاده‌خواه بردارد. ایران اسلامی به‌عنوان مدلی جدید از یک حکومت دینی به جهانیان درس ایستادگی و مقاومت در برابر سلطه‌گری قدرت‌های زیاده‌خواه را القا نمود و در این مسیر ثابت‌قدم بوده است.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

- ادمی، علی؛ کشاورز مقدم، الهام (۱۳۹۴)، جایگاه مجموعه امنیتی محور مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام (علمی پژوهشی)، سال چهارم، شماره ۱۴.
- تفرشی، امیرعلی؛ شفقت، ابوطالب (۱۳۹۶)، تحلیل گفتمان خودکفایی در بیانات امام خمینی (ره) با تأکید بر بعد نظامی و دفاعی خودکفایی، نشریه بهبود مدیریت، سال یازدهم، شماره ۲.
- جواهری، محمدرضا (۱۳۹۸)، بیداری اسلامی و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی - ترویجی مطالعات بیداری اسلام، سال هشتم، شماره ۱۶.
- خوشنام، مهدیه (۱۳۹۹)، دستاوردهای انقلاب اسلامی بر مبنای بیانیه گام دوم و رسالت دانشگاه فنی و حرفه‌ای، کنفرانس ملی مؤلفه‌های تمدن ساز در بیانیه گام دوم انقلاب، مشهد
- <https://civilica.com/doc/1131211>
- خبرگزاری فارس (۱۴۰۱)، پرنده‌های بدون سرنشین ایران در جمع مهم‌ترین پهنادهای جهان.
- <http://fna.ir/1ovdbp>
- خبرگزاری صداوسیما (۱۳۹۵)، مهم‌ترین دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در حوزه نظامی و دفاعی.
- <https://www.iribnews.ir/006FrH>
- دارا، جلیل؛ بابایی، محمود (۱۳۹۸)، تبیین عینی مفهوم استکبار در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) در بررسی رابطه ایران و آمریکا، فصلنامه نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، دوره ۹، شماره ۲.
- سادات، سید احمد (۱۳۹۴)، روابط جمهوری اسلامی ایران با جنبش‌های مقاومت اسلامی فلسطین (با تأکید بر جنبش جهاد اسلامی)، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال چهارم، شماره ۱۶.
- شجاعیان، محمد (۱۳۹۶)، نتایج سیاسی انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۵۱.
- شجاعیان، محمد (۱۳۹۶)، نتایج سیاسی انقلاب اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۵.
- شکوه، حسن (۱۳۹۱)، اقتصاد و دفاع ملی: چهارچوبی برای مطالعه، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پانزدهم، شماره ۳.
- فرازی، صادق (۱۳۸۳)، دستاوردهای انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)، فصلنامه حصون، شماره ۲.

- قربی، سیدمحمدجواد (۱۳۹۷)، *مروری بر دستاوردهای سیاسی انقلاب اسلامی*، پایگاه مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- <https://www.irdc.ir/fa/news/4669>
- موسوی، ستاره (۱۴۰۰)، *تبیین دستاوردهای انقلاب اسلامی در گام دوم انقلاب بر اساس ابعاد حیات طیبه*، دومین همایش ملی بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم، تهران.
- <https://civilica.com/doc/1329090>
- محمدی، علیرضا (۱۳۸۵)، *نگرشی بر مبانی حمایت از مقاومت اسلامی در سیاست خارجی ایران، مقاومت اسلامی و منافع ملی*، مجله پگاه حوزه، شماره ۱۹۶.
- میرطاهر، سیدرضا (۱۴۰۱)، *موشک یا علی؟ نخستین موشک کروز زمینی نیروی هوافضای سپاه*، خبرگزاری بین‌المللی تصویری ایران پرس، آدرس دسترسی:
- <https://farsi.iranpress.com/iran-i212225>
- وزیر، جواد و همکاران (۱۳۹۴)، *موج‌های سه‌گانه گذار در صنعت دفاعی ایران با نگاهی خاص به صنعت ضد زره*، نشریه مدیریت نوآوری، سال چهارم، شماره ۲.

ب. منابع انگلیسی

- Iranpress(2019): Iran's self-sufficiency in drone technology, link address:
- Mohammad Nia, Mahdi(2012): Discourse and Identity in Iran's Foreign Policy, Iranian Review of Foreign Affairs, Vol. 3, No. 3, Fall 2012, pp. 29-64
- Nosratpanah, Mohammad, Sadegh, Bakhshi, Masud(2018): Anti-arrogance and Support of Indigents across the World in Imam Khomeini's Foreign Policy Thoughts Emphasizing on the Semantics of Indigence and Arrogance in Almizan Interpretation, Islamic Political Thoughts (IPT), Vol.5, No.1, Serial 9, Spring & Summer 2018, pp 51-80
- Pars today site(2018): Islamic Iran, anti-arrogance stance and support for Islamic Resistance, link address: